DUKKAKLI EKINLARNI SUG‘ORISH TIZIMI

Abdiyeva Gulbahor Normuminovna Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Agrobiotexnologiyalar oziq-ovqat xavfsizligi instituti magistranti

Annotatsiya. *Dukkakli ekinlarni yetishtirishda sug‘orish tizimining ahamiyati, tuproq namligining o‘simlik o‘sishi va rivojlanishiga ta’siri hamda suv resurslaridan samarali foydalanish masalalari yoritilgan. Dukkakli ekinlardan yuqori va sifatli hosil olishda sug‘orish muddatlari, suv berish usullari va tuproqning suv-fizik xususiyatlarini hisobga olish muhimligi bayon etilgan.*

Kalit so‘zlar: *dukkakli ekinlar, loviya, sug‘orish tizimi, tuproq namligi, suv tejamkorligi, hosildorlik, tuproq unumdorligi.*

Kirish

Dukkakli ekinlar qishloq xo‘jaligida muhim o‘rin tutadi. Loviya, no‘xat, mosh va boshqa dukkakli ekinlar oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish bilan bir qatorda tuproq unumdorligini saqlashda ham ahamiyatga ega. Ushbu ekinlarning ildizidagi tuganak bakteriyalar atmosfera azotining biologik bog‘lanishida ishtirok etadi. Dukkakli ekinlardan mo‘l hosil olish uchun maqbul agrotexnik tadbirlarni qo‘llash, ayniqsa, sug‘orish tizimini to‘g‘ri tashkil etish zarur. Suv yetishmasligi o‘simlikning o‘sishi, gullashi va dukkak hosil qilishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ortiqcha sug‘orish esa tuproqning havo rejimini yomonlashtirishi va suv resurslarining samarasiz sarflanishiga olib kelishi mumkin.

Tadqiqotning maqsadi

Dukkakli ekinlarni sug‘orishning ilmiy-amaliy ahamiyatini yoritish, o‘simlikning rivojlanish bosqichlariga mos sug‘orish tadbirlarini belgilash hamda suvdan samarali foydalanish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Asosiy qism

Dukkakli ekinlarning suvga bo‘lgan talabi ularning turi, navi, tuproq sharoiti, havo harorati va vegetatsiya davriga bog‘liq. Loviya ekinida unib chiqish, shoxlanish,

gullash va dukkaklarning shakllanish davrlarida tuproq namligini maqbul darajada saqlash vaqtida muhim hisoblanadi. Sug‘orish muddatini belgilashda tuproqning mexanik tarkibi, namlik darajasi va ob-havo sharoiti hisobga olinishi lozim.

Sug‘orish tizimini tashkil etishda quyidagi omillarga e’tibor berish zarur:

Tuproq namligini muntazam nazorat qilish va sug‘orish muddatini shunga qarab belgilash.

Gullash va dukkak hosil qilish davrida namlik tanqisligiga yo‘l qo‘ymaslik.

Sug‘orish usulini dalaning sharoitiga qarab tanlash: egatlab sug‘orish yoki suvni ildiz zonasiga yetkazadigan tomchilatib sug‘orish.

Suvning dalada bir tekis taqsimlanishini ta’minlash, oqova va chuqur qatlamga singib ketish orqali yo‘qotilishini kamaytirish.

Ortiqcha sug‘orishdan saqlanish, chunki u tuproq aeratsiyasini yomonlashtirishi va oziq elementlarining yuvilish xavfini oshirishi mumkin.

Ang‘izga takroriy ekin sifatida ekilgan loviyada sug‘orish alohida ahamiyatga ega. Kuzgi bug‘doy yig‘ib olinganidan keyin tuproqdagi namlik zaxirasi kamaygan bo‘lishi mumkin. Shu sababli ekishdan oldin tuproq namligini baholash, urug‘ning bir tekis unib chiqishini ta’minlash va keyingi sug‘orishlarni ob-havo hamda o‘simlik holatiga qarab tashkil etish lozim. Sug‘orish tizimining samaradorligini baholash uchun sug‘orish sanalari, berilgan suv miqdori, mavsumiy suv sarfi, tuproq namligi va hosildorlik ko‘rsatkichlarini qayd etish tavsiya etiladi.

Xulosa

Dukkakli ekinlarni yetishtirishda sug‘orish tizimini to‘g‘ri tashkil etish yuqori va sifatli hosil olishning muhim shartlaridan biridir. Sug‘orish muddatlari va suv miqdorini tuproq namligi, o‘simlikning rivojlanish bosqichlari hamda ob-havo sharoitiga moslashtirish zarur. Suv tejamkor sug‘orish usullaridan foydalanish, tuproq namligini nazorat qilish va ortiqcha sug‘orishga yo‘l qo‘ymaslik suv resurslaridan samarali foydalanishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dospexov B.A. Metodika polevogo opyta. — Moskva: Agropromizdat, 1985.

2. Allen R.G., Pereira L.S., Raes D., Smith M. Crop Evapotranspiration: Guidelines for Computing Crop Water Requirements. FAO Irrigation and Drainage Paper 56. — Rome: FAO, 1998.
3. FAO. Water for Sustainable Food and Agriculture. — Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2017.